

ERONNEET VANHEMMAT JA LAPSEN ARKI

Lasten arjen kokemuksia vanhempien eron jälkeen

Hanna Holopainen

Opinnäytetyö, syksy 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Itä,

Pieksämäki

Sosionomi(AMK)+

diakoni

TIIVISTELMÄ

Holopainen, Hanna. Eronneet vanhemmat ja lapsen arki. Diak Itä, Pieksämäki, syksy 2012, 33s., 1 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakoniatyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakoni.

Opinnäytetyön tavoite oli tutkia eronneiden vanhempien lasten arkea - sitä, muuttuuko lapsen arki kahden kodin myötä. Lisäksi tarkoituksena oli tutkia, miten lapsi reagoi vanhempien eroon ja muuttuneisiin asumisjärjestelyihin. Tavoitteena oli tehdä lapsi näkyväksi vanhempien erotessa.

Työelämäyhteistyökumppaneina toimivat Sinikellon päiväkoti Kuopiosta ja Sinisepon päiväkoti Nilsiästä. Haastattelut jätin päiväkoteihin kevään 2012 aikana Kuopiossa ja Nilsiässä. Tutkimukseen osallistui neljä vanhempaa ja kaksi lasta. Tutkimuksen toteutin kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Lasten haastatteluun käytin nallekortteja ja pehmolelu nalleja.

Tutkimustulosten perusteella saatiin selville, että lapset asuvat pääsääntöisesti toisen vanhemman luona ja tapaavat toista vanhempaa. Puolet vastanneista vanhemmista vastasi, että lapsen arki ei ole muuttunut vanhempien eron jälkeen. Puolet eronneiden perheiden lapsista reagoivat univaikeuksilla vanhempien eroon ja muuttuneisiin asumisjärjestelyihin. Puolet eronneiden perheiden lapsista ei reagoinut mitenkään vanhempien eroon ja muuttuneisiin asumisjärjestelyihin.

Univaikeudet ovat lasten tapa reagoida elämän muutoksiin. Lasten erosta selviytymiseen vaikuttavat muun muassa erilaiset temperamenttityypit. Herkät ihmiset reagoivat kaikista voimakkaimmin elämän muutoksiin ja kriiseihin.

ASIASANAT: eronneet vanhemmat, ero, yksinhuoltajuus, yhteishuoltajuus, vanhemmuus, isyys, äitiys, lapsen arki

ABSTRACT

Holopainen, Hanna. Divorced parents and child's everyday life. 34p., 1 appendix.

Language: Finnish. Pieksämäki autumn 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Church Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to research divorced parents' children, does the child's everyday life change between two homes. The aim was as well aim to research how children react when parents' divorce and how the child's living changes. The aim of the study was to make the child visible when parents' divorce.

The working life partners were Sinikello kindergarten in Kuopio and Siniseppo kindergarten in Nilsia. I administered the interviews to kindergartens in Kuopio and Nilsia during spring 2012. Four parents and two children answered to my study. My study was carried out as a qualitative research and my method was theme interview. In children's interview I used bear cards and bear soft toys.

The results of the study were that children live usually in one parent's home and meet the other parent. Half of the answered parents answered that after parents' divorce children react about with sleeping problems. Half of the divorced parents' children didn't react at all to parents' divorce and changed living.

Sleeping problems are a child's way to react changes. Different temper types effects, how a child survive when parents' divorce. A sensitive person reacts hardiest of life changes and crisis.

KEYWORDS: divorced parents, divorce, single parenting, shared custody, parenting, fatherhood, motherhood, a child's everyday life.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LAPSEN HYVÄ ARKI	5
2.1 Perhe	5
2.2 Mistä lapsen hyvä arki koostuu?	6
2.3 Riittävän hyvä vanhemmuus	7
2.4 Ongelmat arjessa ja vanhemmuudessa	12
3 LAPSEN ARKI JA VANHEMPIEN ERO	15
3.1 Vanhempien ero	15
3.2 Lapsen asumisjärjestelyt eron jälkeen	20
3.3 Päiväkoti eroperheiden lasten tukijana	21
4 SEURAKUNTA EROPERHEIDEN LASTEN TUKIJANA	22
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
5.1 Tutkimusongelma	24
5.2 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä	24
5.2 Eettisyys ja luotettavuus	25
5.4 Aineiston keruu ja analysointi	26
6 TUTKIMUSTULOKSET	28
6.1 Taustatietoja vastanneista	28
6.2 Lapsen huoltajuus- ja asumisjärjestelyt	28
6.3 Lapsen kahden kodin arki	29
6.4 Ongelmia lapsen arjessa asumisjärjestelyiden muuttumisen myötä?	29
6.5 Lasten haastattelun tulokset	30
7 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	32
8.1 Eronneiden vanhempien lasten arjen kokemusten hyödyntäminen tulevaisuudessa	33
8.2 Mahdolliset jatkotutkimukset	34
LÄHTEET.....	35
LIITE 1.....	37
LIITE 2.....	39

1 JOHDANTO

Pieksämäen varhaiskasvatus palvelut tarjosivat aihetta yhteishuoltajuus ja lapsen arki ajankohtaiseksi opinnäytetyön aiheeksi opinnäytetyötorilla. Opinnäytetyötori on Pieksämäen seudun sosiaali- ja terveysalan palvelun tarjoajien ja Diakonia-ammattikorkeakoulun järjestämä tilaisuus, jossa sosiaali- ja terveysalan eri tahot ehdottavat aiheita opinnäytetöille. Minä päätin tarttua tähän aiheeseen. Opinnäytetyön tekoni aikana minulle ja opinnäytetyöni ohjaajalle tuli ajatus, että yhteishuoltajuus rajaa haastateltavien joukkoa siten, että kaikki lapset eivät ole yhteishuoltajuudessa. Lasten uorot asumista on tutkittu monessa tutkimuksessa. Muutin siis aihetta siten, että aiheeni on eronneet vanhemmat ja lapsen arki. Lapsen arkea on tutkinut Taina Kyrönlampi-Kylmänen, joka on kirjoittanut tutkimusten tuloksista kirjan Lapsen hyvä arki 2010. Eronneiden perheiden lasten tukemisesta päiväkodissa on tutkinut Heidi Kajava, jonka opinnäytetyö Eroperheen lapsen tukeminen päiväkodissa, 2009. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen. Itse en löytänyt aiempia tutkimuksia aiheesta, mutta luultavasti eronneiden perheiden lasten arkea lasten haastatteluna on myös aiempia tutkimuksia.

Teema-alueeni on ajankohtainen ammattialallani, koska eronneita perheitä on paljon enemmän kuin esimerkiksi kymmenen vuotta sitten. Suomessa noin joka kolmas avio-
liitto päättyy eroon eli joka vuosi hajoaa noin 40 000 perhettä. Lasten ja nuorten lisääntyneeseen depressiivisyyteen on varmasti useita tekijöitä, mutta vanhempien ero ja lapsen elämän muutokset voivat olla ainakin hetkellisesti lapselle kriisi samalla tavalla tai jopa voimakkaampana kuin aikuiselle.

Tästä työstä voi olla hyötyä eronneille vanhemmille, jotka kaipaavat vinkkejä miten huomioida lasta erotilanteessa ja mistä etsiä tukea koko perhettä koskettavaan kriisiin. Päiväkotit, seurakunnat, sosiaalitoimi ovat perheiden tukena, kun perhe on kriisissä.

2 LAPSEN HYVÄ ARKI

2.1 Perhe

Perhe on läheisiä ihmisiä, jotka asuvat samassa kodissa tai eri kodeissa. Perhe on tavallisesti äiti ja isä sekä lapset. Perhe voi olla myös kaksi äitiä tai kaksi isää ja lapset. Seurusteleva pari tai aviopari ei ole perhe, vaan pariskunnasta tulee perhe kun pariskunnalla on lapsia. Toiset määrittelevät isovanhemmat kuuluvaksi perheeseen, toisilla taas he ovat sukulaisia. Mielestäni perheeseen kuuluvat henkilöt ovat jollakin tavalla samaa sukua. Kavereita ei siis voi määritellä kuuluvaksi perheeseen, vaikka kaverit olisivat läheisiä. Uusperheet ja heidän lapset eivät välttämättä ole verisukua toisilleen, mutta silti he ovat perhe. Uusioperhe voi olla laaja ja monimutkainen ihmissuhdeverkosto. Perheen määritelmiä voi siis olla hyvin erilaisia, mutta perhe yleensä koostuu toisilleen läheisistä ihmisistä, joihin liittyy sukulaisuussuhteita.

Väestörekisterikeskuksen mukaan perhe tarkoittaa samassa talossa asuvia henkilöitä. Lapsiperheitä ovat sellaiset perheet, joissa asuu alle 18-vuotiaita lapsia. Ydinperheen perustana on parisuhde, rakastava ja intiimi yhdessäolo. Ihmisellä voi olla elämänsä aikana monenlaisia perhemuotoja. Perheiden määrittelyä vaikeuttavia tekijöitä ovat vanhempien eroaminen, uudet parisuhteet ja tätä myöten uudet perhemuodot ja uudet perheenjäsenkandidaatit. Perinteisten perhemuotojen lisäksi on tullut uusia perhemuotoja, kuten yhden vanhemman perheet sekä uusperheet. Perheen koko on pienentynyt 1800-luvulta lähtien, väestönkeski-ikä on kasvanut, suomalainen yhteiskunta on kaupungistunut ja naisen aseman merkitys työelämässä ja kodin piirissä on kasvanut. Isovanhemmat saattavat asua kaukana, eivätkä he voi osallistua lasten hoitoon niin paljon. Aikaisemmin, jolloin isovanhemmat asuivat samassa talossa. Lapsiperheiden ongelmien taustalla on usein lähiverkoston puute. Vanhempien erotessa lasta suojaava tekijä on hyvä suhde isovanhempiin. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 36 - 46).

Voidaanko puhua edelleen perheestä, vaikka vanhemmat olisivat eronneet? Nykyisin puhutaan lapsen lähi- ja etävanhemmista. Yksinhuoltajaperheet muodostuvat edelleen äidin tai isän sekä lasten muodostamista perheistä sekä uusperheistä, joissa on myös

vanhemman uusi kumppani ja mahdollisesti uuden suhteen lapsia. (Forsberg&Nätkin 2003, 108) Lapsiperheessä on kaksi suhdetta; vanhempien parisuhde ja vanhemmuussuhde. Erossa parisuhde päättyy, mutta vanhemmuussuhde jää voimaan. (Kinnunen 2010, 73).

2.2 Mistä lapsen hyvä arki koostuu?

Tässä opinnäytetyössä määrittelen ja rajaan lapsen arjen päiväkotiin ja kotona olemiseen. Toki lapsen elämään ja arkeen kuuluu myös muita asioita, kuten harrastukset, lähisukulaiset ja kaverit. Kuitenkaan tässä tutkimuksessa en tutki näitä asioita. Mikä on lapselle hyvää arkea? Jos lapsi saisi tähän itse vastata, vastaus olisi varmasti aika erilainen kuin vanhemman, joka tietää mikä lapselle on parhaaksi. Lapsen hyvä arki rakentuu vanhempien työaikojen, lasten hoito- ja kouluajoista, harrastuksista, ulkoilemisesta sekä ruokailu- ja nukkumaanmeno aikojen pohjalta. Lapsiperheiden arkeen usein kuuluvat rutiinit, toistot ja syklisyys. Lapsille ja nuorille arjen rutiinit ja rytmi ovat hyvinvoinnin perusta, jotka tekevät arjesta tuttua ja turvallista. Asioiden ennakoitavuus ja toistuvuus vapauttaa energiaa muihin asioihin ja tehtäviin. Lasten ja nuorten ongelmat johtuvat usein rutiinien ja rytmin puuttumisesta. Vanhempien tehtävä on asettaa lapsilleen rutiinit ja rytmi. Kaoottinen ja sekava arki nostattaa lapsen veranpainetta, aiheuttaa puutteita sosiaalisissa taidoissa kuten yhteisleikeissä sekä lapsen kielellinen kehitys voi hidastua. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15 - 22).

Arkisin monissa perheissä on yhteiselle ajalle vaikeutta löytää tilaa. Perhe- ja parisuhteiden vaatimukset ja yhteisen ajan vähäisyys näkyvät avioerotilastoissa. Yleensä vanhemmat ottavat aikaa parisuhteen hoitamiselta, saadakseen lisää aikaa lastensa kanssa. Parisuhteelle on olennaista, että on aikaa parisuhteelle ja keskusteluyhteys toimii. Aikuiset haluavat paeta arkea erinäisin keinoin, kun taas lapselle kiireetön arki on parasta. Hyvä vanhemmuus on lapsen asemaan asettumista, lapsen tarpeiden kuuntelemista sekä hellän ja rakastavan vanhemman läsnäoloa. Hyvässä vanhemmuudessa lapsen etu menee kaiken muun edelle. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15 - 31).

1900-luvulta lähtien lasta koskevista asioista on pyritty kysymään myös lapsen mielipidettä asiaan. YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus tehtiin 21.8.1990. Lapsen oikeudet

pätevät kaikissa julkisissa tai yksityisissä sosiaalihuollon, tuomioistuimen, lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia ja niissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. 12 artikla koskee lapsen kuulemistä, lapsen mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Lapsen oikeuksien sopimus 1990)

Esimerkiksi arjessa lapselta voi kysyä mielipidettä laittaako hän punaiset vai siniset sukkahousut jalkaan. Lapsi voi valita minkä väriset sukkahousut laitetaan, mutta aikuinen on päättänyt hänen puolestaan, että sukkahousut laitetaan kylmällä säällä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 22 - 29)

Lapsen maailma täyttyy leikistä ja hänen ilonhetkensä liittyy siihen. Kotona lapsi voi leikkiä omassa tahdissaan, toisin kuin päiväkodissa. Lapselle on tärkeää, että hän voi olla välillä vain omissa oloissaan ja rauhassa. Vanhempien väsymys arki-iltaisina saattaa aiheuttaa mielipahaa lapselle, koska aikuinen ei jaksa leikkiä, pelata ja touhuta lapsen kanssa. Viikonloppuisin tahti on erilainen, kun ei tarvitse herätä tiettyyn aikaan ja saa leikkiä omaan tahtiin. Viikonloppuisin perheillä jää myös enemmän aikaa yhteiselle tekemiselle, kuin arki-iltaisina. Lapsen kasvaessa harrastukset tulevat osaksi lapsen elämää. Lapselle harrastaminen on hyväksi niin kauan, kun lapsi niistä nauttii ja haluaa lähteä niihin. Lapsi voi kuitenkin väsyä, jos hänellä on liikaa harrastuksia. Lapselle vanhemman kannustaminen esimerkiksi seuraamalla pelejä on tärkeää. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 146 - 147).

2.3 Riittävän hyvä vanhemmuus

Yksikään vanhempi ei ole, eikä tarvitse olla täydellinen, mutta mitä on riittävän hyvä vanhemmuus? Mistä lapsen myönteinen kehitys koostuu? Se koostuu vanhemman ja lapsen välisestä hyvästä suhteesta, kannustavuudesta, auttavaisuudesta ja innostavuudesta lapsen asioihin sekä perustelluista rajoista lapsen toiminnalle. Kasvatusilmapiirissä on siirrytty enemmän tottelevaisuuskulttuurista kohti puhe- ja neuvottelukulttuuriin. Vanhempien tehtävä on kasvattaa ja ohjata lasta kohti tulevaa aikuisuutta. Lapsesta voi kasvaa aikuinen vain, jos häntä on aluksi kohdeltu lapsena. Nykyajan ongelmana on se, että vanhemman ja lapsen välistä suhdetta pidetään tasavertaisena kaverisuhteena kun lapsi- vanhempi- suhde on ehdottomasti kasvatussuhde. Esimerkiksi yksinhuoltaja voi

pitää lasta uskottunaan parisuhdeongelmiin, työstressiin ja muihin aikuisen maailmaan liittyvissä asioissa, vaikka lapsen maailmaan nämä asiat eivät missään nimessä kuulu. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111 - 119).

Kansallisteoksessamme Kalevalassa Väinämöinen varoittaa lapsen kaltoin kasvattamisesta näin: ”Lapsi kaltoin kasvattama, poika tuhmin tuuttama, ei tule älymähän, miehen mieltä ottamahan”. (Sinkkonen 2008, 81).

Aikaisemmin vallitseva kasvatustyyli oli autoritäärinen kasvatustyyli, ja suomalaisille tuttu sanonta menikin näin: ”joka vitsaa säästää, se lastaan vihaa”. Nykytiedon mukaan lapselle ihanteellisin kasvatustyyli on lapsikeskeinen vanhemmuustyyli. Lapsen fyysinen koskemattomuus on laissa kielletty, lapsen kuri on pidettävä kasvatuksellisin keinoin. Vanhempi rohkaisee lasta keskustelemaan hänen kanssaan ja perustelee lapselle omat menettelytapansa. Vanhemman ei siis tarvitse neuvotella siitä, mennäänkö illalla tiettyyn aikaan nukkumaan vai ei, vaan vanhempi tekee päätöksen, perustelee sen lapselle ja sitten niin tapahtuu. Vanhempi huomioi lapsen yksilölliset tarpeet, mutta vaatii lapselta ikätasonsa mukaista käytöstä ja säännöistä kiinni pitämistä. Vanhempi on kasvatustoiminnassaan johdonmukainen ja osoittaa lapselleen lämpimiä tunteita. Johdonmukaisuudella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että ruokapöydässä ei leikitä ruualla. Ja se pitää tänään, ensi viikolla ja aina, niin isän kuin äidinkin kanssa, sekä isovanhempien luona. Edellä mainituilla tavalla kasvatetuista lapsista kasvaa vastuuntuntoisia, yhteistyökykyisiä ja kypsiä lapsia. Lapsen kasvatuksessa syy-seuraus-suhteen merkitys on tärkeää, että lapsi ymmärtää teon seuraukset. Esimerkiksi jos lapsi sotkee vessan sormiväreillä, lapsen tehtävä on myös osallistua vessan siivoukseen aikuisen kanssa, eikä päästä asiasta ilman seurauksia. Lapsen hyvä kasvu ja kehitys edellyttää, että lapsella on vähintään yksi riittävän hyvä kiintymyssuhde. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111 - 119).

Yleensä vauvan ja hoitajan välille muodostuu kiintymyssuhde, jonka perusteella lapset voidaan luokitella neljään luokkaan; turvallisesti kiintyneet, turvattomasti kiintyneet, välttävästi kiintyneet ja ristiriitaisesti kiintyneet. Näiden lisäksi on mahdollista, että kiintymyssuhdetta ei ole muodostunut ollenkaan, jolloin puhutaan organisoitumattomasta eli reaktiivisesta kiintymyssuhteesta. Esimerkiksi lapsella voi olla turvallinen kiintymyssuhde äitiinsä, mutta isään hänellä ei ole kiintymyssuhdetta ollenkaan, koska isä on

esimerkiksi työn takia paljon poissa kotoa eikä vietä aikaa lapsen kanssa. Turvallisesti kiintyneet lapset ovat eläneet ympäristössä, jossa asiat tapahtuvat johdonmukaisesti, lapsen tunteiden ilmaisemiseen on vastattu myötätuntoisesti ja lapsi on saanut lohtua ja turvaa hoitajastaan. (Sinkkonen 2001, 41 - 48)

Turvattomasti kiintyneiden lasten tunneilmaisuihin ei ole vastattu, eikä lapsi ole saanut turvaa hoitajaltaan, myös perushoivassa saattaa olla puutteita. Välttävästi kiintyneet voivat olla muuten perushoidoltaan hoidettuja, mutta hänen tunneilmaisuihin ei ole vastattu, vaan hänet on jätetty yksin tunteidensa kanssa. Suomalaisille miehille tehdyn tutkimuksen tuloksena oli, että 73 % tutkimukseen osallistuneista olivat välttävästi kiintyneitä. Tutkimuksen mukaan välttävästi kiintyneet tavallisten suomalaisten perheiden lapsilla ei ollut puutteita perushoidossa, kuria oli pidetty ja huolehdittu esimerkiksi läksyn teosta. Ainoa asia mitä lapsilta puuttui oli, että lapsen tunteiden tunneilmaisuihin ei oltu vastattu. Esimerkiksi, kun tuli paha mieli jostakin, eikä näitä tunteita voinut jakaa kenenkään kanssa. Niukka tunneilmaisuus perheissä siis johtaa välttäviin kiintymyssuhteisiin vanhemman ja lapsen välillä. (Sinkkonen 2001, 41 - 48)

Ristiriitainen kiintymys pohjaa impulsiiviseen ja epäjohdonmukaiseen hoivaajaan. Jos lapsi on elänyt kaoottisessa ympäristössä, ilman mitään kiintymyssuhdestrategiaa, lapsella voi olla myös organisoitumaton kiintymyssuhde hoivaajaansa. Organisoitumattomalla kiintymyssuhteella on suuri riski tulevaisuuden mielenterveysongelmiin. Organisoitumaton kiintymyssuhde syntyy, kun vanhempi, jonka pitäisi olla turvan lähde, onkin ajoittain vaarallinen. Lapselle on muodostunut noin vuoden ikään mennessä kiintymyssuhteen malli hoivaajaansa, eikä sen jälkeen juurikaan muutu kuin ehkä äärimmäisissä olosuhdemuutoksissa. (Sinkkonen 2001, 41 - 48)

Jonkinlainen kiintymyssuhde muodostuu vain, jos suhde hoivaajaan on riittävän hyvä. On myös lapsia, joilla ei ole kiintymyssuhdetta keneenkään johtuen hylkäämiskokemuksista, tätä kutsutaan reaktiiviseksi kiintymyssuhdehäiriöksi. Reaktiivisessa kiintymyssuhdehäiriössä voi olla kaksi muotoa; estoton ja estynyt. Estoton suhtautuu kaikkiin tuntemattomiinkin ihmisiin valikoimattoman sosiaalisesti kun taas estynyt lapsi on vetäytynyt ihmiskontakteista. Kiintymyssuhteita on tutkittu muun muassa video kuvaamalla leikkivää lasta, jonka äiti lähtee näköpiiristä. Jos turvallisesti kiintyneen lapsen äiti lähtee pois näköpiiristä, lapsi saattaa haikailla äidin perään, mutta luottaa kuitenkin

siihen että äiti ei häntä jätä ja jatkaa leikkiään. Kun taas turvattomasti kiintynyt lapsi hätääntyy äidin lähtemisestä eikä pysty leikkimään enää, vaan uskoo äidin jättäneen hänet. (Sinkkonen 2001, 41 - 48)

Tutkimuksen mukaan henkilöt, joilla oli turvallinen kiintymyssuhde omiin vanhempiinsa, heillä oli muita useammin turvallisesti kiintyneitä lapsia. Mutta aina turvattomasti kiintyneiden vanhempien lapset eivät ole turvattomasti kiintyneitä, vaan lapset voivat olla myös turvallisesti kiintyneitä. Muutamia lapsuudessaan turvallisesti kiintyneiden äitien lapset olivat ristiriitaisesti kiintyneitä sekä muutama ristiriitaisesti kiintyneiden äitien lapset saattoivat olla turvallisesti kiintyneitä. Tilastollinen todennäköisyys on, että turvallinen tai turvaton kiintymys siirtyvät sukupolvelta toiselle, mutta turvattomuuden siirtyminen ei ole automaattisesti kenenkään lapsen kohtalo. Niin hyvässä kuin huonossakin lapsen hoiva seuraa vielä tuleville sukupolville. (Sinkkonen 2001, 41 - 48)

1999 julkaistussa tutkimuksessa kävi ilmi, että lasten perushoivassa on puutteita. Monen lapsen hygieniassa on puutteita: suihkussa ja saunassa tulisi käydä useammin. Lisäksi lapsen vaatteiden vaihto tulisi olla isompienkin lasten kohdalla vanhempien valvonnan alla. Sekä lasten ravinnonsaanti on sattumanvaraista; lapsi kuitenkin tarvitsee kaksi lämmintä ateriala päivässä vaikka aikuinen itse tarvitsisi vain yhden lämpimän aterian. Varsinkin, jos ruokailu on lapsen omalla vastuulla, on ravinnonsaannissa usein puutteita. Lasten nukkuma-ajoissa on myös puutteita; tutkimuksen mukaan jopa joka viides ala-aste ikäinen valvoo klo 23.00 asti joka ilta. Lasten unen määrän vähäisyys sekä liikunnan vähäisyys taas vaikuttaa lasten lihomiseen. (Sinkkonen 2008, 24-25). Lapset voisivat nykyistä paremmin, jos he nukkuisivat riittävästi, söisivät monipuolista ruokaa, liikkuisivat enemmän ja viettäisivät vähemmän aikaa tietokonepelien parissa. (Sinkkonen 2008, 24 - 25)

Lapselle virikkeellinen kasvuympäristö on hyväksi, mutta ovatko harrastukset välttämättömiä lapsen hyvinvoinnille? Harrastusten tarkoitus on saada lapselle mielekästä tekemistä, kehittää lapsen sosiaalisia taitoja sekä oppia uusia taitoja. Kuitenkaan harrastaminen ei ole lapsen hyvinvoinnille välttämätöntä. Harrastuksia kuitenkin pidetään tekijänä, joka pitää lapset ja nuoret poissa pahanteosta, kun lapsella on mielekästä tekemistä. Harrastustoiminta voi kuitenkin muuttua rasitteeksi, jos lapsella on joka ilta harrastustoimintaa, eikä vapaa-ajalle ja levolle jää tarpeeksi aikaa. Joskus harrastustoiminta

saattaa olla enemmän vanhemman toive kuin lapsen itsensä. Kaikilla vanhemmilla on useimmiten toiveita ja unelmia omien lapsiensä suhteen. Vanhemmat saattavat unelmoida, että lapset toteuttavat aikanaan ne unelmat, jotka itseltä jäi aikoinaan tekemättä. Kuitenkin jossain vaiheessa tulee aika, jolloin mielikuvat ja todellisuus törmäävät toisiinsa. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu opetella tuntemaan oma lapsensa; tämän temperamentti, toimintatavat, mielihyvän- ja mielihyvän lähteet sekä rakentuvan persoonallisuuden piirteet ja rakastaa häntä sellaisena kuin hän on. Esimerkiksi isä saattaa toivoa lapsensa pelaavan jääkiekkoa ja vie poikaa harrastukseen monena iltana viikossa. Poika ei kuitenkaan pärjää jääkiekossa eikä saa siitä mielihyvää, mutta pelaa jääkiekkoa, vaikka häntä kiinnostaisi itseään ratsastus tai partio. Hyvää vanhemmuutta on ottaa huomioon lapsen omat kiinnostuksen kohteet ja etsiä siihen sopivaa harrastustoimintaa. (Sinkkonen 2008, 28 - 29)

Lapselle parasta ravintoa on hyvä vanhemmuus ja paras kasvualusta on pysyvä, turvallinen koti. Kodin paras perintö on hyvä itsetunto ja sosiaalisten taitojen opetteleminen. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela, Huovinen 2008, 15 - 155). Tapakasvatus ei ole nykyään muodissa, mutta hyvät tavat ovat osa sosiaalisia taitoja. Jos lasta ohjataan varhain ottamaan muita huomioon ja käyttäytymään kohteliaasti, toiminta muuttuu ajan myötä automaattiseksi ja siitä tulee normi. (Sinkkonen 2008, 272).

Elämän ensimmäiset vuodet ovat peruspersoonallisuuden rakennusvuosia, ne pysyvät muistissa ja vaikuttavat koko elämän ajan. Jos kotona lapsella ei ole riittävää vanhemmuutta, lapsi hakeutuu toisten vanhempien luo, toisten koteihin. Lapsen hyvä itsetunto on kuin puunrunko; hyvinvoiva runko tuottaa tuuheat ja vahvat oksat. Tällainen komea kuusi kantaa kevyesti talvien kinokset oksilla, syksyjen myrskyt ja sen oksille laitettut joulukoristeet. Hyvä itsetunto auttaa pärjäämään elämässä; lapsella on luottamus itseensä, ympäristöön ja tulevaisuuteen. Tämä taas auttaa lasta ajautumasta vaikeuksiin elämänsä aikana, kun taas häilyvän itsetunnon omaava lapsi on helposti pulassa. Aikuisen tulee olla esimerkkinä lapselle arvostaa itseään sekä lasta. Tärkeää on kotona ja koulussa keskittyä vahvuuksien tukemiseen, ei heikkouksien kaivelemiseen. Myönteinen ja kannustava palaute auttaa lasta kehittämään selviytymis- ja sopeutumiskykyä paljon paremmin kuin virheiden osoittelu. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela, Huovinen 2008, 15 - 155)

2.4 Ongelmat arjessa ja vanhemmuudessa

Jokaisessa lapsiperheessä tulee arkipäiväisiä ongelmia, riitoja ja ajanpuute vaivaa. Mutta miten vanhemmat voivat välttää näitä omalla käytöksellään ja kasvatuksellaan? Lapselle huolta ja murhetta aiheuttavat riitatilanteet vanhemman kanssa. Lapsi tulee surulliseksi, jos vanhempi huutaa hänelle. Lapselle on tärkeää, että lapsen ja vanhemman välinen riita sovitaan pyytäen anteeksi ja halataan tai annetaan suukko. Lapsi ymmärtää, että usein riitatilanteet johtuvat vanhemman väsymyksestä työpäivän jälkeen. Väsyneenä vanhempi ei välttämättä kestä lapsen kiukuttelua. Vanhemman kokema kiire ja stressi välittyvät myös lapsen maailmaan. Työn ja perheen yhteensovittaminen on usein pulmallista. Arjen sujuvuuden kannalta on tärkeää jakaa vanhempien työt niin, ettei työnteko kuormita liikaa. Vanhemman kokema stressi liittyy vanhemman käyttämään kasvatustyyliin. Jos vanhemmat katsovat lapsen huonoa käytöstä läpi sormien tai päinvastoin ovat ankaria ja joustamattomia kasvatustilanteissa, stressi kasaantuu ja vanhemmat väsyvät. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111 - 121).

Kenestäkään ei ole kivaa koko ajan saada vain negatiivista palautetta ja toruja. Nuoret, joiden identiteetti koostuu kielteisestä palautteesta, ovat riskikäyttäytyjiä. Myös haasteellinen lapsi tarvitsee muistuksen siitä, että hän on hyvä, vaikka hänen tekonsa eivät olisikaan hyviä. Suunnitelmallisesti toteutettu lastenkasvatus vie aikaa ja vaivaa. Se vaatii hieman lisätyötä vanhemmilta, mutta pitkällä aikavälillä se on kuin laittaisi rahaa pankkiin; se säästää aikaa ja energiaa, kun neuvotut asiat toteutuvat jatkossa automaattisesti toivotulla tavalla. Myös lapsen elämä helpottuu, kun hänellä on periaatteita, rutiineja ja arvoja; ne kannattaa juurruttaa jo lapsena. Aina kun vanhempi jaksaa, kannattaa mennä lapsen luo ja halata ja kertoa, että rakastaa ja että lapsi on tärkeä. Jos vanhempi ei ole saanut itse lapsena kosketusta, häneltä puuttuvat hellinnän ja hieronnan taidot. Näitä taitoja voi kuitenkin aikuisenakin opetella. Myönteisen kosketuksen merkityksen ymmärtävät aikuiset eivät yleensä pahoinpitele lapsiaan. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela, Huovinen 2008, 177).

Kiintymyssuhdeteoria korostaa, että lapsi pyrkii luontaisesti pitämään äitiään ja muita läheisiään turvallisuuden perustana ja pitää läheisyyttä heihin. Vanhemmat eivät voi korvata poissaoloaan millään muulla kuin olemalla enemmän läsnä. Lapselle tärkeintä eivät ole elämykset joita aikuiset arvostaa, vaan yhdessäolo ja yhdessä tekeminen ovat

lapselle merkittävää. Lapsen tunteiden kuunteleminen ja ymmärtäminen vaatii kiireettömyyttä vanhemmalta. Vanhemman tehtävänä on ottaa lapsen myönteiset ja kielteiset tunteet vastaan ja nimetä niitä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111 - 148).

Dissosiaatio on ilmiö, joka syntyy parasympaattisen hermoston aktivoituessa. Vauva tai pieni lapsi ilmaisee pahaa oloaan itkulla ja jos signaaliin ei vastata, itku muuttuu kimeäksi kirkumiseksi. Tällöin sympaattinen hermosto aktivoituu ja kortisolia erittyy runsaasti. Lapsen rauhoittaminen voi kestää kauankin, jos lapsen itku on edennyt tähän vaiheeseen. Jos kukaan ei tule hätiin silloinkaan, kun lapsi viestii sietämätöntä ahdistusta kirkumalla, parasympaattinen hermosto aktivoituu. Aivoista erittyy tällöin endorfiineja ja kortisolipitoisuus on korkea. Vauva voi rauhoittua itsekseen, ja jos tällaisia tilanteita on usein, hän voi jähmettyä liikkumattomaksi paikalleen tuijottamaan. Isommilla lapsilla sama ilmiö dissosiaatio voi näkyä siten, että vaikeaa asiaa lähestyttäessä lapsi alkaa puhua jostakin aivan muusta asiasta, joka ei asiaan liity. Kaikki nämä ilmiöt voivat siis olla seurausta varhaislapsuuden kokemuksista, joissa lapsi on jäänyt yksin sietämättömään tunnetilaan. (Sinkkonen 2008, 125 - 126).

Pieni lapsi ei pärjää yksin suurten tunteidensa kanssa, ja monen murrosikäisenkin on vaikeaa käsitellä raivoaan. Aikuisen tehtävänä on opastaa lasta pärjäämään vaikeiden tunteidensa kanssa ja tarjota väkivallattomia vaihtoehtoja; se on osa lapsen kasvatusta pienestä pitäen. Vanhemmat näyttävät myös omalla esimerkillään lapselle, miten vaikeiden tunteiden kanssa pärjätään ja harjoitellaan neuvottelutaitoja. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela, Huovinen 2008, 238).

Vaikeasta aikuisiän väkivaltakäytöksestä tiedetään, että häiriö on alkanut jo varhaislapsuudessa. Jos neljän viiden vuoden ikäinen lapsi hallitsee ikätovereitaan lyömällä, rikkoo jatkuvasti sääntöjä (eikä näytä tuntevan syyllisyyttä) sekä mahdollisesti vielä nauttii eläimien kiduttamisesta, voidaan puhua käytöshäiriöstä. Jos lapsi lyö vanhempansa ja äiti tai isä sallii sen puuttumatta siihen, se merkitsee lapselle, että lapsi on vanhempansa vahvempi. Kuka lasta suojelee, kun lapsen omat keinot ja voimat loppuvat? Suomen lain mukaan vanhemmilla ei ole oikeutta lyödä lastaan, vaan vanhemman pitää puuttua asiaan kasvatuksellisin keinoin. (Sinkkonen 2008, 135 - 166).

Aggressio on reaktio mielihyvän lähteen menettämiseen eli turhautumiseen. Aggressio on siis kommunikointia. Terve aggressio on kuin voima, joka auttaa lasta menemään toisten joukkoon ja raivaamaan siellä itselleen tilan. Lapsi tarvitsee tuota elinvoimaa itsenäistyessään ja eriytyessään vanhemmistaan luodessaan omaa identiteettiään. Uhmaikä ja murrosikä ovat elämänvaiheita, jolloin lapsi irrottautuu riippuvuussuhteesta ja siirtyy elämässä eteenpäin. Aggressio on siis näissä elämänvaiheissa välttämätön, lapsen ja nuoren kehitystä tukeva voima. Vanhemmat saattavat usein sanoa, etteivät he pärjää 3-vuotiaan uhmaikäistensä kanssa. Kuulostaa siltä, kuin pahaa aavistamattomien ihmisten kotiin olisi putkahtanut ”tyranni”, jolle vanhemmat eivät mahda mitään. (Sinkkonen 2008, 135 - 165).

Lasten tolkutun käytös johtuu vanhempien epäjohdonmukaisesta kasvatuksesta. Myös epäjohdonmukaisesti kohdeltu koira alkaa käyttäytyä huonosti. Eli jos koiralle ei ole asetettu rajoja, koira voi alkaa oireilla. Lellitty, pois pilattu ja perheen tyranniksi päässyt koira alkaa räyhätä, purra ihmisiä, tuhota irtaimistoa, vetää hihnassa talutettaessa, protestoida yksin jätettäessä tai muuten vaan tuhota kotia. Koiralle pitää tehdä selväksi, kuka on laumanjohtaja, kuten myös lapselle, että vanhemmat ovat perheenpää. Tämä pätee myös lastenkasvatuksessa, lapset eivät toivo demokratiaa, vaan he ymmärtävät olevansa pieniä ja avuttomia. Lapset tarvitsevat osaavamman ja kokeneemman vanhemman, joka ottaa asiat hoitaakseen. Itsensä turvattomaksi tunteva lapsi tarvitsee turvaa. Jos vanhemmat tuottavat tässä pettymyksen, lapsi alkaa käyttäytyä provosoivasti testatakseen missä vanhempien raja kulkee. Jos tätä rajaa ei löydy provokaatiosta huolimatta, lapsen on lisättävä kierroksia tai luotava turvallisuusstrategiansa itse. Lapsi pyrkii tällöin hallitsemaan ympäristöään, luodakseen illuusion siitä, että asiat ovat järjestyksessä. (Sinkkonen 2008, 135 - 165)

Lapsen kiukkua ei tule missään nimessä ohittaa, esimerkiksi kääntämällä lapsen huomio kokonaan muualle tai jättämällä lapsi yksin selviytymään tunteesta. Jos perheessä ei ole johtajaa, valta perheessä on aina jollakulla. Jos valta on lapsella, se on yritys luoda turvallisuusstrategia epäjohdonmukaisten ja ailahtelevien vanhempien kanssa. Persoonallisuudenkehityksen problematiikan synty, esimerkiksi epävakaa persoonallisuus ja sen yksi osa narsismi ovat syntyjään kiintymyssuhteen epävakaudesta tai puuttumisesta. (Sinkkonen 2008, 135 - 165).

Lapsen kiukku ja huono käytös voi olla myös huomionhakuisuutta, jota hän ei muulla keinolla vanhemmiltaan saa. Lapselle kielteinenkin huomio on parempaa kuin kokonaan unohtuminen. Lapsen huomionhakuinen käytös on pohjimmiltaan kokemusta, ettei häntä huomata, ellei hän pakota huomaamaan itseään. (Sinkkonen 2008, 135 - 153) Elämä ei ole aina helppoa, mutta lapselle tärkeintä kuitenkin on lämmin ja rakastava perhe, josta saa rakkautta, kannustusta ja iloa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111 - 148). Rakkaus lasta kohtaan on sitä, että antaisi vaikka henkensä hänen puolesta, mutta myös sitä, että osaa ja uskaltaa päästää hänestä irti. (Sinkkonen 2008, 274).

3 LAPSEN ARKI JA VANHEMPIEN ERO

3.1 Vanhempien ero

Suomessa noin joka kolmas avioliitto päättyy eroon eli joka vuosi hajoaa noin 40 000 perhettä. Avioliitot kestävät keskimäärin 11 vuotta muualla Suomessa, pääkaupunkiseudulla 7 vuotta. Näissä luvuissa ei ole laskettu avopareja, joten todellisuudessa luku on paljon enemmän. Erityisen raskasta lapselle on toistuva eroaminen ja yhteen palaminen. Suurin osa eronneista menee uusiin naimisiin, mutta myös toinen tai kolmas avioliitto voi johtaa eroon. Yleensä lapset eivät halua vanhempiensa eroa. Mutta lapsi hyötyy enemmän siitä, että vanhemmat keskittyvät olemaan hyviä vanhempien eron jälkeen kuin jatkaisivat yrittämistä onnettomina puolisoina. (Poijula 2007, 235).

Ovatko kaikki näistä eroista aiheellisia, vai olisivatko nämä voitu jotenkin estää? Jos parisuhteen lähtökohdat on luoda avioliiton osapuolet onnellisiksi, on lähtökohta jo vääristynyt. Ero on oikea silloin, kun se seuraa kypsymisen tuloksena eikä eroa ei ole käytetty pakokeinona. Pakokeinona käyttäminen tarkoittaa esimerkiksi kyllästymistä omaan elämäänsä, kyllästymistä parisuhteeseen, pakenemista omia ongelmia, elämänkriisi kuten keski-ikä kriisi tai omien tunteiden kohtaamisen pelko. Mistä tietää, ettei ero ole turha pakokeinon tulos? Toista ihmistä ei voi muuttaa, mutta toiselle on annettava mahdollisuus kasvaa ja ottaa vastuu osuudestaan. Jos näin ei kuitenkaan tapahdu, on erotta-

va, koska molempien on suostuttava kasvuun, että parisuhde voisi muuttua ja voida hyvin. (Hellsten 1999, 81 - 87).

Erotilanteissa kiinnitetään liian harvoin huomiota lapsen tarpeisiin, tunteisiin ja tukemiseen. Lapsella on usein vaikeutta ymmärtää miksi vanhemmat eroaa. Vanhempien pitäisi puhua lapselle eroajatuksistaan jo silloin, kun kriisi on ilmennyt. Lapsen kannalta eniten satuttavia ovat sellaiset erot, joissa toinen vanhemmista muuttaa yllättäen pois kotoa ja lähtijällä onkin usein uusi perhe ja koti odottamassa. Lapselle tämä tulee liian nopeasti kun asioista ei puhuta avoimesti, eikä lapsi ehdi tottua ajatukseen vanhempien erosta. Lapselle on tärkeää kertoa eron syy hänen ikätasonsa mukaisesti. Liian vaikeita ja aikuismaisia syitä ei kannata tarjota pienelle lapselle. Jos lapselle ei puhuta eron syystä, lapsi voi jopa alkaa syyttää itseänsä vanhempien erosta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 29 - 130).

Lapselle erotilanne, joka tulee hänelle yllättäen voi vaikuttaa hänen luottamukseensa aikuisiin. Myöhemmässä elämässään lapsen voi olla vaikeaa luottaa omaan kumppaniinsa. Esimerkkinä Maija 18v.

Jos meidän isä, jota olemme aina pitäneet ihanana ja hyvänä isänä voi pettää äidin, niin yhtä suurella todennäköisyydellä kuka tahansa poika, johon rakastun, voi tehdä saman tempun. Maija 18v. (Kinnunen 2010, 78)

Erotilanteessa lapsi tarvitsee tietoa perhetilanteesta, mitä ero käytännössä tarkoittaa. Myös tieto siitä, miten ero vaikuttaa lapsen elämään, kuten missä lapsi asuu ja muita lasta koskevia suunnitelmia ovat lapselle oleellisia. Lapsen turvallisuudentunnetta tulisi vahvistaa sekä antaa lapselle helpotusta lojaaliteettiristiriitoihin äidin ja isän välillä. Yhteydenpito ja kanssakäyminen molempien vanhempien kanssa helpottavat lasta. Myös lapsen tunteiden ja toivomusten huomiointi on lapselle tärkeää. Avoin keskustelu aiheesta helpottaa yleensä lasta. (Lipponen, Wesaniemi 2005, 138 - 141).

Kriisipsykologi Soili Poijulan mukaan lapselle kannattaa kertoa erosta aiheutuvat muutokset sitten, kun vanhemmat ovat keskenään sopineet omaisuuden jaosta ja raha-asioista, siten vanhempien on helpompi vastata lasten kysymyksiin. Lapselle ero on konkreettinen vasta, kun vanhempi muuttaa pois kotoa. Vanhempien tunnemyrskyn keskellä aikuisen tulee muistaa, että lapselle riittää ennakoitava ja rutiininomainen arki.

Vanhempien erotessa lapsen kanssa yhdessä puhuminen ja lapsen kuunteleminen auttaa lasta selviytymään erosta. Lapselle erosta toipuminen vie saman aikaa kuin aikuisellekin. Usein puhutaan kuinka lapsi on joustava ja sopeutuvainen ja vähätellään lapsen tunteita erotilanteessa. Lapsen kielteiset tunteet ja kaipaavat tunteet kertovat jonkin olemassaolosta kuten turvallisen ja tutun arjen järkkymisestä. Hyvä ihmissuhdeverkosto antaa lapselle ja aikuiselle mahdollisuuden jakaa eron tuomia tunteita. Myös lemmikit ja pehmolelut voivat tuoda turvaa ja lohtua lapselle erotilanteessa. Lapsen arki selkiintyy vanhempien eron jälkeen elämällä elämää eteenpäin. Yleensä vanhempien eron jälkeen sisarusten välit lähentyvät. Jos lapsi reagoi voimakkaasti eroon, ahdistumalla, tappelemalla sisarustensa kanssa on syytä hakea apua ammattiauttajalta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 29 - 130) Useimmilla paikkakunnilla on perheneuvoloissa psykologien vetämiä vertaistukiryhmiä vanhempien eron kokeneille lapsille. (Poijula 2007, 241)

Jos vanhempi kärsii erosta niin, että elämällä ei ole enää mitään annettavaa, on aikuisen varottava kaatamasta huolia lapsen taakaksi. Vanhemman masennus estää lasta kertomasta omia huoliaan ja murheitaan. Aikuisen on löydettävä kuuntelija ja lohduttaja aikuisten parista, eikä kaataa tätä lapsen taakaksi. Lapsi voi kokea, että hänellä ei ole oikeutta iloon, huolettomuuteen ja leikkiin. Kuten Heidi kertoo:

Jälkeenpäin ymmärrän, että jäädytin tunteeni. En itkenyt vanhempien eroa kuin sen kerran kun vanhemmat siitä kertoivat eka kerran. Minusta tuli reipas. En halunnut tuottaa ainakaan huolta vanhemmilleni. Heidi.
(Kinnunen 2010, 89)

Lapset, jotka ovat kokeneet vanhempien eron, on enemmän tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyviä ongelmia kuin niillä lapsilla, joiden vanhemmat eivät ole eronneet. Vuosikymmenten aikana erot näiden lapsiryhmien välillä on kaventunut, mutta se voi johtua esimerkiksi monipuolisemmista tutkimusmenetelmistä. Useimmat lapset kokevat vanhempien eron lyhytkestoisena kriisinä, mutta joidenkin lasten ongelmat voivat jatkua pitkäänkin. Pitkään jatkuvien ongelmat ovat tällöin useimmiten alkaneet jo ennen eroa. Lapsen selviytyminen on parempaa, jos vanhemmat pystyvät sopimaan asioistaan ja olemaan vetämättä lapsia kiistakysymyksiin mukaan. Lapsen ongelmat voivat olla alavireisyyttä, levottomuutta, oppimisvaikeuksia, aggressiivisuutta ja asosiaalista käytöstä. Lasten erosta selviytymiseen vaikuttavat muun muassa erilaiset temperamentti-

tyypit. Tytöt oireilevat useimmiten ahdistumalla ja masentumalla, kun taas poikien reagointi näkyy useimmiten varsinkin pienten poikien kohdalla aggressiivisuutena ja käytöshäiriöinä. Tyttöjen oireilu saattaa jäädä aikuisilta huomaamatta, koska tytöt voivat olla tällöin sisäänpäin kääntyneitä. Poikien kohdalla ero saattaa olla jopa haitallisempaa kuin riitaisa liitto, koska alle kouluikäiset pojat varsinkin tarvitsevat tässä kehitysvaiheessa isää kipeästi, ja eron myötä kontaktit saattavat merkittävästi vähentyä. (Lipponen & Wesaniemi 2005, 125 - 132)

Ero koettelee useimmiten isän ja lapsen suhdetta, koska lapset jäävät 90 % todennäköisyydellä asumaan äidin luo. Äidillä on eron jälkeenkin merkittävä rooli lapsen isäsuhteen vahvistajana. (Kinnunen 2010, 75). Ihmisen isäsuhteen merkitys ei rajoitu vaan lapsuuteen, vaan isäsuhteella on vaikutusta koko ihmisen loppuelämään ja tulevien sukupolvienkin kohtaloihin niin hyvässä kuin pahassakin. Moni mies on omaa isäänsä katsoessaan päättänyt, ettei hänestä koskaan tule samanlaista kuin oma isänsä. Useimmiten tämä päätös ei kuitenkaan pidä, kun pojasta kasvaa aikuinen ja saa omia lapsia, niin oman isän malli tulee väkisin päälle. Kyse ei ole vain geeniperimästä, vaan mallioppimisesta. Muutos lähtee tiedostamisesta ja siitä uskaltaa vanhojen, toimimattoman käytösmallien lähteä pois tunnetasolla. Esimerkiksi, jos oma vanhemman oma isä on jäänyt pojalle etäiseksi tai tunteistaan puhumattomaksi, on suuri vaara siihen, että myös itse jää etäiseksi isäksi omalle lapselle. Mallioppiminen on monta kertaa tehokkaampaa, kuin annetut ohjeet ja neuvot. Oman esimerkin kautta vanhemmat näyttävät lapsilleen, miten tätä elämää on eletävä. Samaa ilmiötä kuvaa rokkibändi Eppu Normaalin kappale ”murheellisten laulujen maa”. (Hämäläinen 2010, 108).

Nykyajan ilmiö ovat huoltajuusriidat, jotka saattavat jopa kestää vuosikausia. Kun päätös tulee hovioikeudesta, toinen osapuoli voi käynnistää uuden prosessin vetoamalla olosuhdemuutoksiin. Huoltajuuskiistat ovat lapselle erityisen vahingollisia. Yhä useammin lapsella on kohtalona jäädä taistelevien vanhempien kiistakapuliksi, jossa lapsen etu jää taka-alalle. Samoin jää taka-alalle tieto siitä, että vanhempien katkeruus, panettelu ja pahat puheet myrkyttävät lapsen mielen ja voivat aiheuttaa lapselle vakavia mielenterveydellisiä ongelmia joko välittömästi tai myöhemmässä elämässä. (Sinkkonen 2008, 69 - 73).

Vanhemmastaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. On tavallista, että lapsi ikävöi poissaolevaa vanhempaansa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 29 - 130). Jos lapsi itkee ja kaipailee toista vanhempaansa, lapselle ei pidä sanoa, että ei ole syytä itkuun tai kertoa milloin lapsi ja vanhempi tapaavat. Sen sijaan lapselle on viisasta kertoa, että ymmärtää lasta kun äiti/isä ei asu enää kotona. Lapselle ei myöskään kannata kertoa, että ero on ollut paras ratkaisu, koska se vie tilan tunteelta, joka lapsella on oikeus tuntea. (Kinnunen 2010, 88)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tehtiin eduskunnan päätöksen mukaisesti 8.4.1983/361. Tapaamisoikeuden tavoitteena on lapsen oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempaansa, jonka luona hän ei asu. Huoltajuuskiistoissa tuomioistuin voi päättää lapsen yhteishuoltajuudesta, lapsen asumisesta toisen vanhemman luona, toisen vanhemman yksinhuoltajuudesta, tapaamisoikeudesta toisen vanhemman luona jonka kanssa lapsi ei asu ja myös ulkopuolisen kuin vanhemman huoltajuudesta vanhemman lisäksi tai sijasta. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983). Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hän tarvitsee tapaamisia molempien vanhempien kanssa. Jos kyse on 0-4-vuotiaasta lapsesta, hänen muisti ei kannu vielä kovin montaa päivää. Tällöin lasta tulisi nähdä useamman kerran viikossa, että molemminpuolinen kiintymyssuhde säilyisi. Myös puhelinsoittoilla lapsen kuulumisista on hyvä vaihtaa päivittäin. (Kinnunen 2010, 76).

Myös yksinhuoltajan on lapsen tarvetta molempiin vanhempiin. Äiti tai isä, joka kieltäytyy puhumasta toisesta vanhemmasta lapselle tai tuo esille vihan toista vanhempaa kohtaan, lamaannuttaa lapsen identiteettiin liittyvät yritykset olla kahden vanhemman lapsi. (Lipponen, Wesaniemi 2005, 132) Vanhempien kotien välinen välimatka on lapselle merkityksellinen; vanhempien asuessa lähellä toisiaan lapsi voi kulkea vanhemmalta toiselle. Kodista toiseen muuttaminen voi tuntua lapsesta työläältä. Lapsen arkea helpottaa, kun samat jokapäiväiset asiat kuten vaatteet, peseytymisvälineet ja mahdollisesti oma huone ovat molempien vanhempien luona valmiina. Lapsi ei halua valita vanhempiensa välissä, koska kumpikin vanhempi on hänellä tärkeä ja rakas. Riittävän hyvät välit ja yhtenevä näkemys lapsen kasvatuksesta ovat lapsen tasapainoiselle kehitykselle edellyttäviä tekijöitä. Lapselle tilanne, jossa toisen vanhemman luona saa tehdä eri asioita kuin toisen, on vaikea ja ristiriitainen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 29 - 130).

Eron jälkeen vanhemmat saattavat muodostaa uuden parisuhteen ja lapsi saattaa saada äiti- tai isäpuolen, joka saattaa aluksi aiheuttaa pelkoa ja stressiä lapselle. Lapsen stressiä lisää, jos lapsella on tunne, että hänen suhteensa toiseen vanhempaan on muuttunut etäisemmäksi uuden kumppanin myötä. Tällöin vanhemman tulisi kertoa lapselle, että lapsi on hänelle tärkeä uudesta kumppanista huolimatta. Vanhempien tulisi kuitenkin muistaa antaa lapselle tarpeeksi aikaa vanhempien erosta uuden kumppanin esittelemiseen, jolloin lapsen on helpompi sopeutua uusiin perheenjäseniin. Useissa uusperheissä lapset kokeilevat äiti- tai isäpuolen asettamia rajoja arjen eri tilanteissa. Aikuisen tulee ymmärtää, että kokeilujen kautta lapsi yrittää käsitellä hämmästyttäviä tunteita, joita uusi perheenjäsen aiheuttaa lapsessa. Mitä vanhempi lapsi on, sitä kriittisemmin lapsi luultavasti suhtautuu uutta vanhempaa kohtaan. Mikäli perheen uusi aikuinen yrittää aidosti tulla toimeen lapsen kanssa niin ajan kanssa lapsenkin tunteet lämpenevät äiti- tai isäpuolta kohtaan. Lapsilla, joilla on perheessä biologinen isä tai isäpuoli on vähemmän käytöshäiriöitä ja tunne-elämän ongelmia. Päivähoidon, koulun, terveydenhuollon ja erilaisten järjestöjen tehtävänä on tukea vanhempia lasten kasvatuksessa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 29 - 130).

3.2 Lapsen asumisjärjestelyt eron jälkeen

Eron jälkeen lapset asuvat tavallisimmin äidin luona ja tapaavat isäänsä. Tämä saattaa aiheuttaa isyyden heikkenemistä, koska isä ei ole enää koe olevansa muuta kuin vierailijana lapsen elämässä. Monet isät saattavat hakea yksinhuoltajuutta tai vuoroasumista, mutta luopuvat siitä. (Linnavuori 2007, 15 - 16). Yksinhuoltajuus voi olla raskasta; taloudelliset huolet, työn ja kotitöiden kuormittavuus uuvuttavat yksinhuoltajaa. Kuitenkin lapsella on oikeus lapsuuteen ja iloon, eikä yksinhuoltajan lapselle pidä asettaa liikaa vaatimuksia esimerkiksi kotitöiden tekemiseen liittyviä vaatimuksia. (Pojula 2007, 242 - 243).

Vuoroasuminen on lapsen asumista puoliksi tai lähes puoliksi molempien vanhempien luona. Jaettu vanhemmuus on tutkimusten mukaan vaativin vanhemmuuden muoto. Jaetun asumisen onnistuminen edellyttää vanhempien lähekkäin asumista, vanhempien kyky yhteistyöhön, lapsikeskeisiä järjestelyjä, taloudellista riippumattomuutta, osapuolten sitoutumista vuoroasumiseen sekä perheystävällisiä työolosuhteita. (Linnavuori

2007, 26 - 29). Tutkimuksen mukaan monet vuoroasuvien lasten vanhemmat pitivät tärkeänä lapsen suhdetta molempiin vanhempiin. Vuoroasuvat lapset kuitenkin osoittivat vähemmän kiintymystä kumpaakaan vanhempaansa kohtaan, kuin lapset jotka asuivat toisen vanhempansa luona. (Linnavuori 2007, 34). Vuoroasumista eli viikko äidillä ja viikko isällä - asumisjärjestelyä pitäisi välttää, koska viikoittainen kodin vaihto vie lapsen voimavaroja. On tärkeää muistaa, että lapsen stressinsieto on heikompaa kuin aikuisilla. Mutta tällainen järjestely on perusteltavissa, jos lapsen vanhemmat asuvat lähellä toisiaan. (Lipponen&Wesaniemi 2005, 134 - 136).

Lasta tulee kuitenkin suojata stressiltä. Stressi syntyy, kun tilanteen vaatimukset ylittävät voimavarat sekä piinasta ei ole ulospääsyä eli näköpiirissä ei ole tyydyttävää ratkaisua. Lapsen stressikokemuksia ovat aliarvioineet sekä vanhemmat että ammattikasvattajienkin tahoilta. Tavallisia lapsen stressi-ilmiöitä ovat tilanteet, joissa lapsi selviää esimerkiksi päivähoidossa tai koulussa hyvin, mutta kotona tilanne leviää. Rakkaan ja turvallisen vanhemman kanssa patoutumat voi turvallisesti päästää ilmoille. Lapsi tarvitsee tällöin rauhoittamista ja lohduttamista sekä vanhempien tulisi miettiä, mikä vähentäisi lapsen kuormaa. (Sinkkonen 2008, 117 - 122).

3.3 Päiväkoti eroperheiden lasten tukijana

Päiväkodin työntekijöiden mukaan lasten käytös saattaa muuttua vanhempien erotessa. Lapsen käytös voi olla kehitystason taantumista, muutos käyttäytymisessä, muuttuminen syrjäanvetäytyväksi ja itkuseksi. Käyttäytymishäiriöt kuten toisten kiusaaminen, väkivaltainen käyttäytyminen, uhmaaminen ja riidanhaluisuus ovat tavallista. Väsymys ja ruokahalun muutokset voivat myös olla vanhempien eron oireilua. Myös takertavuus päiväkodin työntekijöihin ja lapsen vanhempiin on yleistä. (Kajava 2009, 23)

Päiväkotien ryhmäkoot ovat niin isoja, että päiväkodin työntekijät kokevat lapsen yksilöllisen huomioimisen liian vähäiseksi. Päiväkodin työntekijöitä auttaisi, jos perheen vanhemmat kertoisivat hyvissä ajoin eroaikeistaan. Päiväkodin työntekijät pitävät vuorovaikutusta lapsen kanssa tärkeänä tekijänä lapsen tukemisessa. Lapsi tarvitsee huomiota, hyvää palautetta ja keskusteluja työntekijän kanssa eron tukemisessa. Jatkuvat ihmissuhteet ovat lapselle tärkeitä kuten työntekijöiden pysyvyys. Päiväkodin rutiinit ja

se, että lapsi saa näyttää tunteensa, ovat lasta suojaavia tekijöitä vanhempien erotessa. Myös toiminnalliset menetelmät kuten pelit, leikit, kädentaidot, musiikki ja sadut auttavat lasta sopeutumaan vanhempien eroon. Päiväkodin henkilökunta kokee, että he tarvitsevat lisäkoulutusta eronneiden vanhempien lasten ja vanhempien tukemiseen.

(Kajava 2009, 24 - 25)

4 SEURAKUNTA EROPERHEIDEN LASTEN TUKIJANA

Valmistun sosionomi-diakoniksi, joten opinnäytetyössäni pohdin myös seurakunnan näkökulmaa eroperheiden lasten tukijana. Seurakunnan eroryhmä toimii yhteistyössä Yhden vanhemman perheiden liiton kanssa. Ryhmää ohjaa yksi diakoniatyöntekijä ja yksi ohjaaja Yhden vanhemman perheiden liitosta. Yksinhuoltajat Ry on toiminut 18.1.1971 lähtien. 1950-luvulla yksinhuoltajuus johtui pääosin sotaleskeydestä, mutta 1970-luvulla alkoi olla myös eronneita vanhempia. Yhdistys toimi ensin pääkaupunkiseudulla, mutta toiminta laajeni myöhemmin muualle päin Suomea. 1986 Ray alkoi tukea yhdistyksen toimintaa. (Yhden vanhemman liitto, i.a).

Diakoniatyöntekijä Kirsti Makkonen toimii Kallaveden seurakunnassa, Petosen seurakuntatalolla diakoniatyöntekijänä. Hänen mukaansa perheitä voi tukea diakoniatyön näkökulmasta antamalla keskusteluapua niin vastaanotolla kuin kotikäynneilläkin. Eronneita perheitä voidaan tukea taloudellisesti antamalla eu-ruokakassin tai kirjoittamalla maksusitoumuksen kauppaan tai liikkeeseen, mistä palvelu ostetaan. Laskuihin voidaan myös hakea avustusta avustustyöryhmän kautta. Diakoniatyö järjestää myös perheretkiä sekä perheleirejä, jotka ovat hyvin edullisia vähävaraisille perheille. Asiakaskunnasta on suuri osa yksinhuoltajia, eikä tukiverkostoa välttämättä ole, joten konkreettinen lastenhoitoapukin voi olla erittäin tarpeellinen, jotta pienten lasten vanhempi pääsee käymään hoitamassa asioita. Ympäri Suomen järjestetään erilaisia yksinhuoltajaleirejä sekä yksinhuoltajaryhmiä. Tällä hetkellä Kuopion alueella ei ole yksinhuoltajaryhmiä, mutta Siilinjärven seurakunta pitää edelleen yksinhuoltajienryhmää. (Kirsti Makkonen, henkilökohtainen tiedonanto 30.5.2012).

Kuopiossa Yhdenvanhemman perheen liitto sekä seurakunta järjestävät kahdesti vuodessa eroryhmän lapsille. Eroryhmään lapsella täytyy olla ikää vähintään 7 vuotta, koska siinä iässä lapsi alkaa pohtia eroa ja toisen vanhemman, useimmin isän pärjäämistä. Lapsi saattaa myös luulla, että ero on hänen vikansa. Lasten eroryhmään voi tulla lapsista päin Suomea tahansa, eikä tarvitse edes kuulua kirkkoon, kaikki ovat tervetulleita. Lasten eroryhmä on ilmainen perheelle, ruokailusta tosin veloitetaan pieni maksu. Monella paikkakunnilla ympäri Suomea on yritetty järjestää lasten eroryhmiä, mutta vanhemmat eivät ole ilmoittaneet lapsiansa ryhmään. Syynä voi olla se, että vanhemmat pelkäävät lastensa kertovan asioita, joita eivät haluaisi kenenkään kuulevan. Kuitenkin työntekijöillä on vaitiolovelvollisuus kaikesta lasten suusta kuulemastansa. Kuopiossa myös Kriisikeskus järjestää eroperheille ja eroperheiden lapsille tukipalveluita. Eronneille vanhemmille on muilta tahoilta niin paljon tukipalveluita, joten seurakunta ei ole niitä järjestänyt. Sen sijaan lapsille eroryhmiä ei ole muiden toimijoiden taholta. Nuorisoikäisille ei ole eroryhmiä Kuopiossa, vain lapsille. Jyväskylässä järjestetään eroryhmiä myös nuorisoikäisille. Resurssien puute on vaikuttanut siihen, ettei seurakunta ole voinut järjestää nuorisoikäisille omia tukiryhmiä. (Kirsti Makkonen, henkilökohtainen tiedonanto 30.5.2012).

Ennen lasten eroryhmän alkua vanhemmat ovat kertoneet lapsensa oireilevan erosta johtuen muun muassa unettomuudella, yökastelulla, puhumattomuudella ja erilaisilla pelkotiloilla. On myös ollut lapsia, jotka eivät ole oireilleet mitenkään, mutta vanhemmat ovat halunneet tuoda lapset eroryhmään. (Kirsti Makkonen, henkilökohtainen tiedonanto 30.5.2012)

Eroryhmässä työskentely menetelminä käytetään tunteista puhumista, perheiden tilanteista ennen ja nyt eron jälkeen. Menetelminä ovat myös erilaiset pelit ja kortit, piirtäminen ja värittäminen sekä huolien käsittely erilaisin menetelmin. Esimerkiksi lapsi voi puhalttaa ilmapallon, nimetä mikä huoli se on ja puhalttaa siitä niin ison kuin se huoli on. Lopuksi huolet räjäytetään taivaan tuuliin. Vanhemmilta ja lapsilta saadut palautteet ryhmän jälkeen ovat poikkeuksetta olleet positiivisia. Vanhemmat saavat täyttää oman palautteen ja lapset saavat täyttää oman palautteen ryhmästä. Tuloksista esimerkkinä lapsi, joka ei ollut kahteen vuoteen puhunut kenellekään perheestä, ystäville tai sukulaisille vanhempien erosta. Ryhmän tapaamisen jälkeen lapsi on uskaltanut puhua eroa avoimesti. Ryhmän jälkeen lapset ovat saattaneet ymmärtää, etteivät he ole ainoi-

ta, joiden vanhemmat ovat eronneet ja elämä jatkuu eron jälkeenkin. (Kirsti Makkonen, henkilökohtainen tiedonanto 30.5.2012)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusongelma

Tutkimukseni tarkoituksena oli nostaa keskusteluun vanhempien ero ja erityisesti lasten näkökulma eron jälkeiseen elämään. Aiheesta on ollut julkisuudessa keskustelua eri psykologien toimesta, mutta tutkittua tietoa aiheesta ei ole. Tutkimuksella halusin tuoda lasten näkökulmaa eroperheissä esille. Koska tutkittua tietoa aiheesta ei aiemmin ole, sitä haastavampaa sen esille tuonti on.

Pää tutkimusongelmani oli lapsen arki: miten arki sujuu eron jälkeen kahden kodin välillä. Onko arki samanlaista kahdessa kodissa vai onko niiden arjessa eroavaisuuksia.

Pääongelmaa tarkensin seuraavilla kysymyksillä: viettävätkö lapset saman verran aikaa molempien vanhempien luona vai toisen luona, ovatko vanhemmat huomanneet lapsen oireilevan vanhempien eroon ja muuttuneisiin asumisjärjestelyihin, eroavaisuudet ja samankaltaisuudet kahdessa kodissa ja muita lapsen arkeen vaikuttavia seikkoja.

5.2 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on tuottaa uutta tietoa tutkimuksen avulla. Käyttämäni haastattelumenetelmä on ns. focus group-menetelmä, johon olen valinnut haastateltavat tietyn kohderyhmän eli eronneiden vanhempien ja heidän lasten haastattelemisen. (Helsingin yliopisto, i.a) Laadullisella analyysillä on kaksi vaihetta, jotka ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Havaintojen pelkistämiseen liittyy kaksi eri osaa. Ensin aineistoa tutkitaan vain siitä näkökulmasta, mikä on teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaista. Toiseen vaiheeseen kuuluu karsia havaintojen määrää ja

yhdistää havaintoja. Havainnoista siis etsitään yhteinen piirre, joka pätee koko aineistoon. Arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa tulleiden johtolankojen ja vihjeiden pohjalta saadaan merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Saatuja tulkintoja verrataan teoreettiseen viitekehykseen. (Alasuutari 2011, 38 - 45).

Laadullinen tutkimus eroaa muista tutkimusmenetelmistä siten, että kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä totuuden löytäminen ei ole niin tärkeää, kuin ihmisen itse kokeemat asiat. Itse arvostan jokaisen henkilökohtaisia kokemusta asioista, joten siksi tämä tutkimusmenetelmä tuntui tähän tutkimukseen sopivimmalta. Tulkintojen avulla näkyy ihmisen toiminnassa tai ihmisen kulttuurin tuotoksesta asiat, mitä ei välittömällä havainnolla huomaa. Välittömällä havainnolla tarkoitan havaintoja, joita ei saa vain pinta-puoleisella tutkimuksella asiasta. (Vilka 2005 97 - 98).

Tutkimukseni vanhemmille oli suurelta osin stukturoitu eli kysymykset kyselylomakkeessa olivat valmiita. Kyselylomakkeessa oli myös kaksi avointa kysymystä sekä puolistrukturoituja kysymyksiä. saivat vastata kysymyksiin omin sanoin. Teemahaastattelussa otetaan huomioon se tekijä, että jokainen ihminen ja tässä tapauksessa tutkittava antaa merkityksiä asioille omista lähtökohdistaan. Jokaisen lähtökohdilla tutkimukseen tarkoitan elettyä elämänhistoriaa, arvoja, normeja, käsityksiä, ajatuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47)

Kyselylomake laadittiin vastaamaan päätutkimusongelmaan eli muuttuuko lapsen arki vanhempien eron myötä. Kysymys *oletteko huomanneet lapsen arjen sujumisen hyvin, ongelmitta kahden kodin välillä?* vastaa tähän tutkimusongelmaan. Tarkentavana kysymyksenä oli *onko lapsen arki molemmissa kodeissa samanlaista, kuten samat arkirutinit, säännöt, elinympäristö?* Kysymys *oletteko huomanneet lapsen reagoivan jotenkin asumisjärjestelyiden muuttumisen myötä? Esimerkiksi levottomuutta, univaikeuksia, hämmennystä, sairastelua jne.* vastaa alaongelmaani lapsen reagoinnista vanhempien eroon. Kyselylomakkeessa halusin myös taustatietoja vastanneista, joihin muut kysymykset kyselylomakkeessa tähtäävät.

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyyttä kunnioittaen annoin haastattelukaavakkeet päiväkodin työntekijöille, joten itse en tiedä ketä vastanneet ovat olleet. Toteutin tutkimukseni siten, että haastateltavat vastasivat haastattelu kaavakkeeseen anonymisti. Tutkimuksessani ei pysty yhdistämään perheen vanhemman ja lapsen vastausta yhteen ja tutkimaan sitä yhteyttä. Sosionomin tulevaa työtä ohjaavat sosiaalialan eettiset ohjeet, joita yritin myös tutkimuksessani noudattaa. Eettisyyttä ajatellen laadin lasten haastattelut siten, etten loukkaa kenenkään yksityisyyttä muihin asioihin liittyen. Lasten haastattelussa kysymykset olivat vain lapsen arkeen liittyviä asioita, eivät vanhempien eroprosessiin tai siihen liittyviin asioihin.

Lasten haastattelua tehdessäni haastattelin lapsia ensiksi nallekorteilla, sen jälkeen kerroin vasta tarinan eronneesta nalleperheestä pehmoleluilla (liite 2), joka on tutkimuksen luotettavuutta lisäävä tekijä. Käytin tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana mahdollisimman ajantasaista lähdemateriaalia, joka lisää tutkimukseni luotettavuutta. Tutkimuksessani ei ollut vastanneita niin montaa, kuin olisin toivonut ja avoimiin kysymyksiin vastanneet olivat vastanneet niukasti. Mutta tieto mitä sain, on luotettavaa. Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset eivät ole valitettavasti vähäisen haastateltavien määrän vuoksi yleistettävissä. Ajan puutteen vuoksi tutkimuskysymyksiä ei koetettu etukäteen, se olisi varmasti lisännyt tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkijana olen täysin noviisi, joten on tutkimustuloksia heikentävä tekijä. Haastattelurungon tekeminen ja tutkimustulosten analysointi vanhempien tulosten osalta oli minulle uusi kokemus. Lasten haastatteluja olen tehnyt aikaisemmin nallekorteilla harjoitelluissani lastensuojelussa, joten tämä on luotettavuutta lisäävä tekijä. Tutkimustulokset ovat tarvittaessa opinnäytetyön tarkastajien käytettävissä, mikä on tutkimuksen luotettavuutta lisäävä tekijä.

5.4 Aineiston keruu ja analysointi

Olin sopinut yhteistyöstä Kuopiossa Puijonlaaksossa sijaitsevan Sinikellon päiväkodin kanssa. Sain tutkimusluvan Kuopion kaupungin varhaiskasvatustoimelta tutkimuksen

tekemiseen. Jätin vanhempien kyselylomakkeet päiväkotiin ja vanhemmat saivat palauttaa ne. Vanhempien kyselylomakkeessa oli tutkimuslupa lapsen haastatteluun. Siinikellon päiväkodista sain kaksi kyselylomaketta takaisin ja luvan kahden lapsen haastatteluun. Kuitenkaan tämä määrä ei riittänyt laadulliseen tutkimukseen, joten tein sopimuksen opinnäytetyöstä myös Nilsiässä sijaitsevan Sinisepon päiväkodin kanssa. Sain tutkimuslupa Sinisepon päiväkotiin Siilisetin varhaiskasvatustoimelta. Sinisepon päiväkodista sain myös kaksi vanhempien kyselylomaketta takaisin, mutta lupaa lasten haastatteluun en saanut. Tein haastattelut molemmissa päiväkodeissa kevään 2012 aikana.

Tiesin etukäteen, että on riski, ettei vastanneita tule ainakaan kovin montaa. Tiesin myös, että vanhemmat eivät välttämättä anna kovin herkästi lapsiaan haastateltavaksi. Kyseessä on kuitenkin herkkä aihe, ja jos erosta on kulunut vasta vähän aikaa, asia voi olla arka niin vanhemmalle kuin lapsellekin. Haluisin kuitenkin kokeilla ”kepillä jäätä” ja tehdä tällaisen tutkimuksen, jossa myös lapsia haastatellaan tutkimukseen. Haastateltuuni vastattiin anonyymisti, joten tutkimuksessa en pysty yhdistämään saman perheen vanhemman vastausta lapsen vastaukseen. Joten tätä yhteyttä en pystynyt tutkimaan.

Vanhempien haastatteluita en litteroinut, mutta lasten haastattelutulokset litteroin. Seuraavaksi analysoin aineiston jakamalla kysymykset pää- ja alaongelmiin. Vanhempien haastattelussa nimesin haastateltavat eli lasten vanhemmat V-kirjaimella avoimien kysymysten osalta. Vanhempi 1 on V1 ja niin edelleen. Lapset nimesin L-kirjaimella. Lapsi 1 on L1 ja lapsi 2 on L2. Suljetut kysymykset olen kertonut sanallisesti. Kursivoitut tekstit ovat suoria lainauksia haastattelukaavakkeista.

Lasten haastatteluun käytin nallekortteja apunani. Nallekortit ovat Pesäpuu Ry:n kehittämä työväline lasten haastatteluun. Nallekortteja käyttää esimerkiksi lastensuojelu lasten kuulemisiin ja saamaan lapsen mielipide selville. Nallekortteja käytän tutkimukseeni, kun haluan tietää lapsen näkemyksen omasta perheestään ja perheenjäsenten luonteenpiirteistä, tuntemuksista tai perhe-elämästä ylipäätään. Nallekorkeissa nallet ovat erivärisiä, erilaisin ilmein ja elein olevia nalleja. Kortit kuvaavat erilaisia tunnetiloja ja luonteenpiirteitä. (Pesäpuu Ry i.a) Lasten haastattelussa näytin lapsille nallekortit ja kehotin katselemaan minkä näköisiä nallet ovat ja minkälaisia ilmeitä nalleilla on. Seuraavaksi kerroin lapselle, että millainen hänen nalleperheensä olisi. Lapsi valitsi nallekor-

teista ne hahmot, ketkä hänen nalleperheeseensä kuuluu. Jos lapsi ei itse tuonut joitakin henkilöitä perheeseensä, en myöskään kysynyt niistä sen enempää.

Aluksi meinasin tehdä tutkimustuloksista diagrammit, mutta vähäisten tulosten vuoksi en tehnyt niistä diagrammeja. Diagrammit olisivat luultavasti kuitenkin selkiyttäneet kokonais kuvaa tutkimustuloksista.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Taustatietoja vastanneista

Tutkimuksen vanhempien haastatteluosuuteen osallistui neljä eronnutta vanhempaa. Päiväkotikäisistä lapsista haastattelin kahta 3-6-vuotiasta lasta. Vanhempien haastattelussa perhemuodoksi ilmoitti kaksi vastannutta olevansa yksinhuoltajia, kaksi vastannutta ilmoitti olevansa eronnut avoliitosta/avioliitosta. Vaihtoehtoina olivat myös uusperhe ja muu vaihtoehtot, mutta yksikään vastanneista ei olleet näihin ryhmiin kuuluvia.

6.2 Lapsen huoltajuus- tapaamis- ja asumisjärjestelyt

Lapsen huoltajuudesta kysyttäessä olivat vaihtoehtoina yksinhuoltajuus ja yhteishuoltajuus toisen vanhemman kanssa. Yksi vastanneista vastasi olevansa yksinhuoltaja, kolme vastannutta kertoi olevansa yhteishuoltajuudessa lapsen toisen vanhemman kanssa. Kysyttäessä yksinhuoltajuudesta kysymys oli tapaako lapsi toista vanhempaansa vai ei, kaksi oli vastannut lapsen tapaavan toista vanhempaansa. Kaksi ei ollut vastannut kysymykseen lainkaan. Tämä kysymys oli tarkoitettu niille yksinhuoltajille, jotka edellisessä kysymyksessä olivat rastittaneet olevansa yksinhuoltajia. Yksi vastanneista oli ymmärtänyt kysymyksen väärin. Vastaaja oli kertonut olevansa yhteishuoltajuudessa toisen vanhemman kanssa, mutta vastannut kohtaan *Jos olette lapsenne yksinhuoltaja, lapsi tapaa toista vanhempaansa.*

Lapsen asumisjärjestelyistä kysyttäessä vaihtoehtoina olivat lapsen vuoroasuminen molempien vanhempien luona sekä lapsen asuminen pääsääntöisesti toisen vanhemman luona ja kyläily toisen vanhemman luona. Vaihtoehtona oli myös avoin kysymys, mutta yksikään vastanneista ei ollut vastannut siihen kohtaan. Kolme vastannutta kertoi lapsen asuvan pääsääntöisesti toisen vanhemman luona ja kyläilevän välillä toisen vanhemman luona. Yksi vastanneista vastasi avoimeen kysymykseen

V3: lapsen asuvan äidin luona, ja isä käy joka sunnuntai tapaamassa lasta lapsen kotona.

6.3 Lapsen kahden kodin arki

Kysyttäessä lapsen arjen sumista kahden kodin välillä, kysymyksen vaihtoehtoina olivat, ettei lapsen arki ole muuttunut sekä lapsen arki on muuttunut. Lapsen muuttuneeseen arkeen sai kommentoida, miten arki on muuttunut. Kaikki neljä vastanneista vastasi, ettei lapsen arki ole juurikaan muuttunut vanhempien eron myötä.

Kysyttäessä lapsen arjesta, onko lapsen arki molemmissa kodeissa samanlaista vai ei arkirutiinien, sääntöjen ja elinympäristön osalta. Kaksi vastannutta kertoi lapsen arjen olevan suurin piirtein samanlaista. Yksi vastanneista ei vastannut tähän kysymykseen lainkaan. Yksi vastanneista vastasi, että lapsen arki ei ole samanlaista kahden kodin välillä, koska

V1: säännöt ovat ”löyhemmät” etävanhemman luona.

Lähivanhemman luona ovat tiukemmat säännöt.

6.4 Ongelmia lapsen arjessa asumisjärjestelyiden muuttumisen myötä?

Kysyttäessä lapsen mahdollisesta reagoinnista asumisjärjestelyiden myötä, kerroin esimerkkeinä levottomuuden, unettomuuden, hämmennyksen tai sairastelun. Yksi vastanneista ei vastannut kysymykseen lainkaan. Yksi vastanneista vastasi avoimeen kysymykseen: V4: ei.

Kaksi vastanneista kertoi, että lapsella

V1: univaikeuksia aika ajoin.

V2: säännöllisten uni, ruokailu ym. rytmien tultua unet jne. parani.

Kysyttäessä yhteisymmärryksestä lapsen asioissa toisen vanhemman kanssa kaikki neljä vastannutta kertoi olevansa suurin piirtein lapsen asioissa samaa mieltä toisen vanhemman kanssa. Kolme vastanneista ei vastannut kysymykseen *Mikä helpottaisi lapsenne arjen sujumista kahden kodin välillä?* V1 vastasi ainoana kysymykseen.

V1: etävanhemman osallistuminen nykyistä enemmän lapsemme arkeen.

6.5 Lasten haastattelun tulokset

Sain vanhemmilta luvan kahden lapsen haastatteluun. Haastattelin lapsia nallekorttien ja pehmolelunallejen avulla.

L1:

Äiti-nalle: tyytyväisen näköinen nalle

Isi-nalle: kädet avoinna oleva nalle

Pikku-veli: pieni nalle, jolla on kädet silmien edessä

Lapsi itse: iloinen nalle, jolla on peukalo pystyssä

L2:

Lapsi itse: kädet auki oleva iloinen nalle

Äiti-nalle: miettivän näköinen nalle

Isä-nalle: surullisen näköinen nalle

Kerroin lapselle tarinan nalleperheestä minä kerron tarinan näistä nalleista. L2 kohdalla haastattelusta ei tullut mitään, koska lapsi oli niin levoton tai aihe oli hänelle vaikea, niin haastattelu keskeytettiin. Tarinan kertomisen myötä L1 kertoo omasta perheestään ja isän pois muutamista äidin luota. Tarina eronneesta nalleperheestä liite 2.

L1: me ollaan joskus tehty, että isä on oikeesti ollu äitin kotona, mut se on muuttanu pois sieltä.

Lapselta kysyttäessä, *onko samanlaista olla isä-nallen luona kuin äiti-nallen luona?*

L1: on

tutkija: teettekö te samoja asioita?

L1: ei ihan samoja asioita

Tekemäni tulkinnan mukaan lapsen kertomista perheistään L1 on kuvannut äitiään tyytyväiseksi ja isää iloiseksi, mutta hämillään olevaksi tai kaikille asioille avoinna olevaksi. Pikku veljeä lapsi on kuvannut pelkääväksi tai ujoksi pieneksi nalleksi. Itseään lapsi on kuvannut iloiseksi, jolla kaikki on ok.

L2 on kuvannut itseään iloiseksi, mutta hämillään olevaksi tai kaikille asioille avoimeksi. L2 on kuvannut, että hänen äiti miettii kovasti asioita. Isän lapsi on kuvannut surulliseksi ja alakuloisen näköiseksi.

Lapsen haastattelussa nallekortit ovat työskentely menetelmä, jossa lapsi voi tuottaa paljon tarinaa tai ei lainkaan. Lapsen haastattelu on luonteeltaan erilaista kuin aikuisten haastattelu, lapselle ei voi kertoa liian vaikeita asioita, vaan asioista niillä nimillä, joilla lapset voivat ymmärtää ne. Lapsen haastattelussa on myös otettava huomioon, ettei johdattele lasta liikaa. Myös lapsen tulkinnat tapahtuneista asioista voivat olla todellisten tapahtumien ja asioiden kanssa hyvin erilaiset. Tavallisesti lasta haastatellessa lapsen kertomista asioista kysytään vanhemmilta, ovatko ne todellisuudessa tapahtuneet. Tässä tutkimuksessa en ole haastatellut vanhempia lasten kertoman perusteella.

7 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖSET

Kuten aiemmin olen jo kertonut, lähdin tekemään haastattelua vanhemmille ja lapsille kokeilemalla ”kepillä jäätä”. Tutkimukseeni ei kovin moni eronneista vanhemmista halunnut lähteä. Syynä on varmasti arka aihe, mutta myös se, että vanhemmat pelkäävät lastensa kertovan asioita, joita ei haluaisi kenenkään kuulevan. Tuloksia olisin ehkä voinut saada enemmän, jos olisin toteuttanut tutkimuksen esimerkiksi ala-asteikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Kuitenkin halusin ottaa päiväkotikäiset lapset tutkimukseeni, koska alle ala-asteikäisiä lapsia on vähemmän tutkittu opinnäytetöissä tai graduissa.

Tutkimuksen keskeisimmiksi tutkimustuloksiksi nousivat lapsen asumisjärjestelyt, lapsen arjen mahdollinen muuttuminen ja lapsen oirehtiminen vanhempien eroon ja muuttuneisiin asumisjärjestelyihin.

Lapset asuivat pääsääntöisesti toisen vanhemman luona ja tapasivat toista vanhempansa. Yhtään vastausta ei tullut lapsen vuoroasumisesta esimerkiksi siitä, että viikko asutaan toisen vanhemman luona ja viikko toisen vanhemman luona.

Lapsen muuttuneeseen arkeen eron tai muuttuneiden asumisjärjestelyiden jälkeen kaksi vanhempaa oli sitä mieltä, ettei lapsen arki ole muuttunut. Yhden vanhemman mielestä lapsen arki on muuttunut. L1 kertoi, että molempien vanhempien luona tehdään samoja asioita, mutta molempien vanhempien luona ei ole samanlaista. Käytännössä kahden kodin on mahdotonta olla täysin samanlaisia, vaikka molemmissa kodeissa tapahtuisi samat arkirutiinit samaan kellonaikaan. Kumpikaan koti ei välttämättä ole parempi tai huonompi, molemmat voivat olla yhtä oikeita, mutta erilaisia.

Puolet vastanneista vanhemmista kertoi lapsella ilmenevän univaikeuksia vanhempien eron ja muuttuneiden asumisjärjestelyiden jälkeen. Yhden vanhemman mielestä lapsi ei ole reagoinut mitenkään vanhempien eroon. Mielestäni jokainen ihminen, lapsi ja aikuinen ovat yksilöitä, toiset ovat herkempiä reagoimaan elämän muutoksiin. Univaikeudet ovat lasten tapa reagoida elämän muutoksiin. Univaikeudet voivat viitata myös lapsen depressioon. Univaikeuksia voi olla erilaisia; nukahtamisvaikeudet, yökastelu, pelkotilat, unissakävely, kauhukohtaukset ja–painajaiset ovat yleisimpiä lapsen univaikeuksia. Lapsen oireilu ei ole koskaan itsessään syy, vaan ne ovat seurauksia jostakin. Joskus oireilua voi olla vaikeaa tunnistaa lapsen luonteenpiirteistä, mutta lapsen tunteminen on merkittävä tekijä niiden erottamisessa. Esimerkiksi toiset lapset ovat luonteeltaan vilkkaita, kun taas toiset lapset ovat levottomia jonkun tai joidenkin asioiden seurauksena. Joillakin lapsilla on saattanut olla käytöshäiriöitä koko elämänsä ajan, mutta kriisin jälkeen käytöshäiriöt tulevat voimakkaammiksi ja näkyvämmiksi. Lasten erosta selviytymiseen vaikuttavat muun muassa erilaiset temperamenttityypit. Myös suojaavat tekijät ovat merkittäviä tekijöitä lapsen elämässä: mitä enemmän lapsen elämässä on suojaavia tekijöitä, sitä paremmat mahdollisuudet lapsella on vanhempien erosta selviämiseen.

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Opinnäytetyöni oli 1,5-2 vuotta kestänyt projekti. Halusin tehdä opinnäytetyön yksin, jo kulkuyhteyksien takia, mutta myös siksi, että saisin tehdä opinnäytetyöstä omanlaiseni. Nyt jos saisin valita uudelleen, tekisin ehdottomasti parin kanssa. Yksin opinnäytetyötä tehdessä on loppujen lopuksi aika yksin, vaikka saisikin ohjausta.

Itse opinnäytetyö prosessi laajensi tietämystäni ja osaamistani tutkimuksen teosta ja sen eri vaiheista. Itselleni helpoin vaihe oli teoriaosuuden kirjoittaminen. Löysin uudehkoa materiaalia aiheesta. Vaikeinta minulle oli tutkimustulosten analysointi, koska en ollut sitä aiemmin tehnyt.

En saanut opinnäytetyöhöni niin paljon vastanneita, kuin olisin toivonut. Olisin toivonut noin 6 vanhempaa ja 6 lasta vastaamaan tutkimukseeni. Aihe oli arka niin lapsille kuin aikuisillekin. Mitä vähemmän aikaa erosta on, sitä kipeämpi asia se varmasti vanhemmille ja lapsille on. Tiesin tämän jo aloittaessani opinnäytetyön tutkimusosuuden, mutta kuitenkin tilanne yllätti minut. Toivon kuitenkin, että opinnäytetyöstäni olisi hyötyä niin eronneille vanhemmille, kuin ammattikasvattajillekin.

8.1 Eronneiden vanhempien lasten arjen kokemusten hyödyntäminen tulevaisuudessa

Työskennellessäni sosionomina voin hyödyntää opinnäytetyötäni ohjatessani ja neuvoessani asiakkaita lapsen hyvään kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa ja tärkeää on myös osata neuvoa asiakkaita oikeiden tukitoimien pariin. Tulevaisuuden työssäni varhaiskasvatuspalveluiden parissa tai lastensuojelussa voin hyödyntää tietoa lapsen arjesta vanhempien erotessa. Tärkeää on osata tunnistaa lapsen oireilua, ja miten se ilmenee. Päiväkodit voisivat käyttää tutkimusta lapsen vanhempien erotessa lapsen tukemiseen ja vanhempien neuvomiseen, mikä helpottaisi lapsen tilannetta.

Ihmisten ja yhteiskunnan etääntymistä kirkosta voisi lisätä tutkimukseni diakoniatyön keinot perheen erotessa. Kirkosta eronneisuus vaikuttaa kirkon mahdollisuuksiin myös diakoniatyössä, koska taloudelliset resurssit vähenevät. Usein seurakunnan jäsenilläkään

ei ole tietoa, mitä diakoniatyö on seurakunnassa, ja kuinka diakoniatyö voi auttaa juuri minua missäkin elämäntilanteessa. Diakoniatyö ei ole vain vanhuksia varten, vaan kaikkia seurakuntalaisia varten eri elämäntilanteissa. Diakoniatyö yrittää vastata muuttuvan maailman muuttuviin tarpeisiin, ja lasten eroryhmät ovat yksi keino reagoida perheiden lisääntyneisiin avo- ja avioeroihin. Diakoniatyön yhtenä lähtökohtana on lähimmäisen rakkaus ja itkeä itkevien kanssa ja iloita iloitsevien kanssa.

Diakoniatyössä lasten eroryhmät voivat hyödyntää tutkimustani. Eroryhmissä voi esimerkiksi ottaa lasten oireilu kuten univaikeudet yhdeksi teemaksi ja antaa lapselle keinoja univaikeuksiin. Myös lapsen vanhemmille voisi kurssin jälkeen antaa keinoja ja materiaalia lapsen tukemiseen eroon liittyvissä asioissa.

8.2 Mahdolliset jatkotutkimukset aiheesta

Olen tutkinut tutkimuksessani lapsen arkea; lapsen elämää päiväkodissa ja kotona. Lapsen elämään ja arkeen kuitenkin kuuluvat myös muut asiat, joita en ole tutkimuksessani tutkinut. Lapsen arkeen kuuluvat usein myös isovanhemmat, ja vanhempien erotilanteessa isovanhemmat ovat lasta suojaava tekijä. Kuitenkaan kaikilla lapsilla isovanhemmat asuvat kaukana tai eivät ole lapsen elämässä aktiivisesti mukana. Myös vanhempien erosta selviämiseen voi isovanhemmat olla merkittävä tekijä. Yksinhuoltajalle lastenhoitoapu ja omilta vanhemmilta saama henkinen tuki ovat tärkeää. Jatkotutkimus aiheesta voisi olla isovanhempien merkitys lapsen arkeen vanhempien erotessa.

Toinen jatkotutkimus voisi olla toinen lasta suojaava tekijä; lapsen harrastukset. Tutkimuksessa voisi tutkia harrastusten merkitystä lapseen vanhempien erotessa. Esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsivän vanhemman lapsen kodin ulkopuolisen harrastuksen on todettu olevan lasta suojaava tekijä. Harrastuksista lapsi usein saa kavereita ja sosiaalisia suhteita.

Kolmas jatkotutkimus aiheesta voisi olla kavereiden merkitys eronneiden vanhempien lapselle. Kaverit ovat lapsen ja nuoren tietyssä elämänvaiheessa erittäin merkittävä tekijä. Kaverit lapsen elämässä voivat olla suojaava tekijä, kun taas kavereiden puute vaikuttaa usein päin vastaisesti.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Cacciatore, Raisa; Korteniemi- Poikela Erja; Huovinen, Maarit 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa, 2008. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Forsberg, Hannele; Nätkin, Ritva 2003. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaino.

Lapsen oikeuksien sopimus 1991.

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Hellsten, Tommy 1999. Vanhemmuus-vastuullista vallankäyttöä. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Helsingin yliopisto. Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja metologiaan. Viitattu 30.8.2012.

<http://www.valt.helsinki.fi/yleope/kvali/kvali1.htm>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hämäläinen, Pekka 2010. Isä ja minä. Ainutlaatuinen ihmissuhde hyvässä ja pahassa. Helsinki: Minervakustannus Oy.

Kinnunen, Saara, 2010. Kun tiet eroavat. Elämää avioeron jälkeen. Kauniainen: Perussanoma.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina. Lapsen hyvä arki, 2010. Helsinki: Kotimaa/ Kirjapaja.

Linnavuori, Hannariikka 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylän yliopisto: kasvatustieteiden tiedekunta.

Lipponen, Päivi&Wesaniemi, Pirjo 2005. Lapsi ja ero. Kertomuksia lapsesta ja avioerosta. Helsinki: Kirjapaja.

Makkonen, Kirsti 2012. Diakoniatyöntekijä, Kuopio.

Kajava, Heidi 2009. Eroperheen lapsen tukeminen päiväkodissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen.

http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Oulu2009/71a2aa_Oulu_Kajava_09.pdf

Pesäpuu Ry i.a. Nallekortit. Viitattu 27.8.2012.

<http://verkkokauppa.pesapuu.fi/tuote/40/nallekortit>

Poijula, Soili 2007. Lapsi ja kiisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Sinkkonen, Jari 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Vilkkä, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Yhden vanhemman perheiden liitto.

<http://www.yvpl.fi/liitto/historia/>

Liite 1

Eronneet vanhemmat ja lapsen arki - tutkimus

Tutkija: Hanna Holopainen, sosionomi-opiskelija Diakonia-ammattikorkeakoulu
Pieksämäki

Haastattelu vanhemmille

Perhemuotonne

☐ Eronnut avoliitosta/avioliitosta

☐ Uusperhe

☐ Yksinhuoltaja

☐ Muu, mikä? _____

Lapsenne huoltajuus

☐ Yksinhuoltaja

☐ Yhteishuoltajuus toisen vanhemman kanssa

Jos olette lapsenne yksinhuoltaja

☐ Lapsi tapaa toista vanhempaansa

☐ Lapsi ei tapaa toista vanhempaansa

Miten olette sopineet lapsen asumisjärjestelyt

☐ Lapsi vuoroasuu molempien vanhempien luona eli on yhtä paljon molempien vanhempien luona esimerkiksi viikko/ viikko äidin ja isän luona

☐ Lapsi asuu pääsääntöisesti toisen vanhemman luona, mutta käy kylässä välillä toisen vanhemman luona

☐ Muu, mikä? _____

Oletteko huomanneet lapsen arjen sujumisen hyvin, ongelmitta kahden kodin myötä?

☐ Lapsen arki ei ole juurikaan muuttunut eroamisen myötä

☐ Lapsen arki on muuttunut, miten? _____

Onko lapsen arki molemmissa kodeissa samanlaista, kuten samat arkirutiinit, säännöt, elinympäristö?

☐ Kyllä, suurin piirtein

☐ Ei, miltä osin? _____

Oletteko huomanneet lapsen reagoivan jotenkin asumisjärjestelyiden muuttumisen myötä? Esimerkiksi levottomuutta, univaikeuksia, hämmennystä, sairastelua jne.

_____

Oletteko yhteishuoltajuudessa lapsen asioista samaa mieltä toisen vanhemman kanssa?

☐ Kyllä, suurin piirtein

☐ Ei, miltä osin? _____

Mikä mielestänne helpottaisi lapsenne arjen sujumista kahden kodin välillä?

_____

Annatteko luvan lapseenne haastattelemiseen?

☐ Kyllä

☐ Ei

Kerrottehan vielä lastenne hoitajille, saako lapsi osallistua tutkimukseen. Paljon kiitoksia, kun osallistuitte tutkimukseeni ja autatte varhaiskasvatuksen- ja sosiaalialan työntekijöitä ymmärtämään lasten arjen sujumista paremmin.

Tarina lasten haastattelussa eronneesta nalleperheestä

Tässä on tämä isoin isä-nalle, tämä on äiti-nalle, sitten tässä on pieni nalle poikanen. nämä asuu kaikki yhdessä luolassa metsän laidalla ja eräänä päivänä nämä äiti- ja isä-nalle kertoo tälle pikku-nallelle, tälle poikaselle, että tämä isä-nalle muuttaa tuonne semmoiseen, sieltä luolasta puron varteen olevaan pesään asumaan. tämä isä muuttaa sinne. ja nämä äiti- ja isä-nalle kertoo tälle pikku-nallelle, että ne rakastaa tätä pikku-nallea ihan hurjasti, ja se että isä muutti sinne puron varteen, ei johdu tästä pikku-nallesta, vaan se on näiden aikuisten nallejen välinen asia. että tämä pikku-nalle voi olla tuolla isän luona puron varressa, se voi mennä sinne käymään tai tämä pikku-nalle voi olla siellä äiti-nallen luona.